पालाममा नेपाली कोड मिश्रण

शोधार्थी

पदमादेवी पन्धाक

क्याम्पस रोल नं. र वर्ष १९८ (२०६५/२०६६)

परीक्षा क्रमाङ्क- २१८००१५ (२०६७)

त्रि.वि. दर्ता नं. ६००८६-९२

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त प्रस्तुत

शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली शिक्षा विभाग

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

वि.सं. २०७२/सन् २०१६

प्रतिबध्दता पत्र

मलाई ज्ञात भएअनुसार यो शोधप्रबन्ध मौलिक हो । कुनै पनि शोधकर्ताले यस अघि कुनै पनि विश्वविद्यालयमा यसै प्रकारको उपाधि हासिल गर्न वा अन्य प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत गरेको छैन ।

मिति २०७२/०८/०८ पदमादेवी पन्धाक

स्वीकृतिका लागि सिफारिस

यो प्रमाणित गर्दछु कि **पालाममा नेपाली कोड मिश्रण** शीर्षकको शोधप्रबन्ध **पदमादेवी पन्धाकद्वारा** मेरो निर्देशनमा तयार गरिएको हो ।

यो शोधप्रबन्धलाई स्वीकृतिका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७२/ /

दीपकप्रसाद न्यौपाने (शोधनिर्देशक)
उपप्रध्यापक
नेपाली शिक्षा विभाग
जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी-सुनसरी

स्वीकृति पत्र

यस शोधप्रबन्धलाई देहायका मूल्याङ्कन तथा अनुमोदन समितिद्वारा मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

श्री मदनराज वराल
उपप्राध्यापक अध्यक्ष
नेपाली शिक्षा विभाग
जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी-सुनसरी

शान्तिप्रसाद ढकाल
सह-प्राध्यापक
विषय विशेषज्ञ

श्री दीपकप्रसाद न्यौपाने
उपप्राध्यापक शोधनिर्देशक
नेपाली शिक्षा विभाग
जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी सुनसरी

शोधसार

यो शोधको शीर्षक **पालाममा नेपाली कोड मिश्रण** हो । यसमा चारवटा उद्देश्यहरू निर्धारित गरिएका छन् । ती उद्देश्यहरू यस्ता छन् : कुन कुन पदवर्गमा कोड मिश्रण हुन्छ पत्ता लगाई तुलनात्मक अध्ययन गर्नु, कुन परिवेश र सन्दर्भमा बढी कोड मिश्रण हुन्छ पत्ता लगाउनु, प्रचलित पालाम गायन र पुरानो वा लिखित रूपमा रहेका पालाम बीच कोड मिश्रणको सन्दर्भमा देखापरेका भिन्नताको बारेमा विश्लेषण गर्नु, र शैक्षणिक महत्वका लागि सुझाव प्रस्तुत गर्नु । यहाँ गुणात्मक एवं परिमाणत्मक विधि अपनाइएको छ । लिम्बूभाषी समुदाय यो शोधको जनसङ्ख्याका एकाइ हुन् । नमुना छनोटको लागि निर्णयात्मक छनोट विधि अपनाइएको छ । तथ्याङ्क सङ्कलनको सिलसिलामा सूचकद्वारा प्रस्तुत पाठलाई विद्युतीय उपकरण (कम्प्युटर) को प्रयोग गरी रेकर्ड गरेर सामग्री सङ्कलन गरिएको छ ।

यस शोधप्रबन्धमा पाँचवटा अध्यायहरू रहेका छन् । पहिलो अध्यायले विषय शीर्षकको पृष्ठभूमि, यसमा देखिएका समस्या, अध्ययनको उद्देश्य, अध्ययनको महत्व, परिसीमा र मुख्य पदावलीको परिभाषा समावेश गरेको छ । दोस्रो अध्याय अन्तर्गत अध्ययनको विषय सम्बद्ध पूर्वकार्यको समीक्षा, यसको उपादेयता र सैद्धान्तिक रूपरेखाको बारेमा चर्चा गरिएको छ । तेस्रो अध्यायमा अध्ययनको प्रक्रिया, नमुना छनोटका विधि, जनसङ्ख्या एकाइ, अध्ययनको क्षेत्र, तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन, विधि एवं प्रक्रियाको बारेमा छ । चौथो अध्यायले तथ्याङ्कको विश्लेषण र व्याख्या गरेको छ । अन्तिम पाँचौं अध्यायमा अध्ययनको निष्कर्ष र सुझाव प्रस्तुत गरिएका छन् ।

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रथमतः यो शोधप्रबन्ध लेखनमा कुशलतापूर्वक निर्देशन गर्नुहुने शोध निर्देशक उपप्राध्यापक श्री दीपकप्रसाद न्यौपानेलाई हृदय देखि नै धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । वहाँको प्रेरणादायी सहयोगको फलस्वरूप नै शोधप्रबन्ध यो स्थितिमा तयार हुन सकेको हो । सहयोगको खातिर हरसमय तत्पर, सरल मिजास अनि सहज र सुस्पष्ट मार्ग निर्देशनबाट म अत्यन्तै प्रभावित भएको छु । त्यसै कारणले सामाजिक भाषाविज्ञानको प्रायोगिक पक्ष जुन अरूको तुलनामा निरस र क्लिष्ट विषयवस्तुलाई केही हदसम्म न्याय गर्न सकेको अनुभूति मलाई भएको छ । जहाँसम्म मलाई लाग्छ, शिक्षाशास्त्र र मानविकी दुवै सङ्कायको नेपाली विषयमा 'लिम्बू भाषामा नेपाली कोड मिश्रण' जस्तो शीर्षक भएको शोधप्रबन्ध यो नै पहिलो प्रयत्न हुनु पर्दछ । यसो भएर पनि यसमा शोध निर्देशन र निर्देशित गर्ने गराउँने दुवैको लागि चुनौतीहरू अलि बढीनै महसुस भए । यी यावत कुराका वावजुद् पनि शोधकार्यलाई सफल तुल्याउँन सहयोग पुऱ्याउँनु भएकोमा म पुनः एकचोटि शोध निर्देशकज्यूलाई हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

शोध लेखनमा यथोचित सल्लाह, सुझाव र प्रेरणा दिनुहुने नेपाली विभाग प्रमुख श्री मदनराज वराल, अतिथि प्राध्यापक प्रा.डा. टङ्क न्यौपाने, शिक्षा सङ्काय प्रमुख टोलानाथ काफ्ले, तात्कालीन क्याम्पस प्रमुख श्री नारद उप्रेती, वर्तमान का.मु. क्याम्पस प्रमुख श्री नीरकुमार राई, स.क्या.प्र.द्वय श्री गीता अधिकारी, श्री भोजराज श्रेष्ठ, मानविकी सङ्काय प्रमुख श्री निलम चम्लागाईंलाई म हार्दिक कृतज्ञाता ज्ञापन गर्दछु । यसरी नै यो शोध कार्य गर्न बारम्बार घचघच्याइ रहनु हुने स.प्रा. श्री नवीन शर्मा, श्री तीर्थराज भट्टराई, श्री सञ्जीवकुमार यादव, प्राध्यापक सङ्घ क्याम्पस एकाइ अध्यक्ष श्री केवलप्रसाद फुयँल, स.प्रा. श्री मुना गुरुङ लगायत सम्पूर्ण प्राध्यापक एवं कर्मचारी महानुभावहरूमा धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

शोधप्रबन्धको लागि प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलन खातिर सूचकसम्म पुगेर पालाम पाठ रेकर्डमा अहम् भूमिका निर्वाह गर्नुहुने श्री यज्ञबहादुर लिम्बू जो जिल्ला धनकुटा चौबिसे डाँडाबजार स्थित भानु उमाविको प्राचार्य हुनुहुन्छ, म वहाँलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । वहाँले सहयोग गरेको पालाम पाठको जगमा नै यो शोधकार्य खडा छ । त्यसै गरी शोधको सैद्धान्तिक धारणा, शोधविधि र अन्य आवश्यकीय तत्व सम्बन्धी ज्ञान र अवधारणाको निम्ति

गौण स्रोतको रूपमा स्वदेशी एवं विदेशी शोधकर्ताहरू, भाषाविदहरू र विद्वान-विदुषीहरूका शोधपत्र, लेखरचना, पुस्तकादिबाट प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा विचार लिएको छु जसबापत मैले इमान्दरीपूर्वक यस शोधप्रबन्धको मूलपाठ अन्तर्गत र सन्दर्भसूचीमा निजहरूको सम्मानार्थ सन्दर्भ प्रस्तुत गरेको छु ।

अब यस लेखनको आखिरी तिर नै भएपनि भन्नै पर्छ कि मलाई यस शोधकार्य सम्पन्न गर्न हरपल हौसला, प्रेरणा, सहयोग र सद्भाव प्रदान गर्ने माथि उल्लेखित बाहेकका अन्य समस्त महानुभावहरू, जसको नाम यहाँ स्थानाभावले उल्लेख गर्न असमर्थ छु, प्रति श्रद्धापूर्वक नमन अर्पण गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा शोधप्रबन्धलाई भाषिक तवरले शुद्ध अनि स्वाभाविक सङ्कथनका निम्ति सम्बन्धक र सम्बन्धनको समुचित सन्तुलन कायम राख्न भरमग्दुर प्रयत्न गर्दागर्दै पनि त्रुटि घुस्निएका हुन सक्छन् ती मेरै त्रुटि हुन भनेर इमानजमानसाथ सकार्छु ।

मिति: वि.सं. २०७२/०८/०८ पदमादेवी पन्धाक

विषय सूची

मुखापृष्ठ i
प्रतिबध्दता पत्र ii
स्वीकृतिको लागि सिफारिस iii
स्वीकृति पत्र iv
शोधसार v
कृतज्ञता ज्ञापन vi
विषय सूची viii
तालिका सूची x
आरेख सूची xi
सङ्क्षेपीकृत पद/पदावली xi

अध्याय एक : परिचय **१-१४**
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १
१.१.१ नेपालमा बोलिने भाषापरिवार १
१.१.२ लिम्बूभाषाको विकास एक ऐतिहासिक झलक ४
१.१.३ लिम्बूभाषा र भाषिका ५
१.१.४ बहुभाषिकता र रूपान्तरण ७
१.१.५ लिम्बू लोकगीत पालामको चिनारी ९
१.२ समस्या कथन १२
१.३ अध्ययनको उद्देश्य १२
१.४ अध्ययनको महत्व १२
१.५ अध्ययनको परिसीमाङ्कन १३
१.६ मुख्य पदावलीको परिभाषा १३

अध्याय दुई : सम्बद्ध पूर्वकार्यको समीक्षा र अवधारणात्मक रूपरेखा **१५-२८**
२.१ पूर्वकार्यको सैद्धान्तिक समीक्षा १५
२.२ पूर्व कार्यको समीक्षा १६
२.३ अध्ययनका औचित्य १९
२.४ अध्ययनको प्रयोजन १९
२.५ सैद्धान्तिक धारणा २०
२.५.१ निराश्रित र पराश्रित घटकको अन्तरसम्बन्ध २०
२.५.२ व्याकरणिक एकाइ २४

अध्याय तीन : अध्ययनको विधि र प्रक्रिया **२९-३०**
३.१ अध्ययनको ढाँचा २९
३.२ जनसङ्ख्या नमुना र नमुना छनोट प्रक्रिया (रणनीति) २९
३.३ अध्ययनको क्षेत्र २९
३.४ तथ्याङ्क सङ्कलन साधन र विधि २९

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया २९
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया ३०

अध्याय चार : नतिजाको विश्लेषण र व्याख्या ३१-४८
४.१ नतिजा विश्लेषण र व्याख्या ३१
४.१.१ लिम्बू पालाममा कोड मिश्रणको वर्गीकरण ३१
४.१.२ लिम्बू पालाममा कोड मिश्रणको परिवेश ३७
४.१.३ पुरानो र प्रचलित नयाँ पालाममा कोड मिश्रणका आधारमा तुलना ४१
४.१.४ कोड मिश्रणको शैक्षणिक उपादेयता ४५
४.२ प्राप्त नतिजाको छलफल र शोध सारांश ४७

अध्याय पाँच : निष्कर्ष र सुझाव ४९-५६
५.१ निष्कर्ष ४९
५.२ सुझाव ५२
५.२.१ नीतिगत सुझाव ५२
५.२.२ व्यवहारगत सुझाव ५५
५.२.३ भावी शोध अनुसन्धानबारे सुझाव ५५

सन्दर्भ सूची ५७-५९
परिशिष्टाङ्क १ ६०-६४
परिशिष्टाङ्क २ ६५-६९

तालिका सूची

तालिका नं. १ लिम्बू भाषामा विभिन्न तहको कोड मिश्रण ३१
तालिका नं. २ पदवर्गानुसार कोड मिश्रणको वर्गीकरण ३३
तालिका नं. ३ पालाममा प्रयोग भएका विभक्ति ३५
तालिका नं. ४ पालाममा निपातको प्रयोग ३६
तालिका नं. ५ नेपाली अन्तरपद कोड मिश्रण ३७

आरेख सूची

आरेख नं. १ भारोपेली भाषापरिवार २
आरेख नं. २ भोटबर्मेली भाषापरिवार ३

सङ्क्षेपीकृत पद तथा पदावली, सङ्केत, चिह्न, आदिको पूरा रूप तथा व्याख्या

गाविस	गाउँ विकास समिति
वि.सं.	विक्रम सम्वत
पृ.	पृष्ठ
< >	रूपिमलाई घेर्ने
→	निर्देशक चिह्न वा दायाँपट्टि सङ्केत गरिएको
+	दुई भिन्न पदहरूलाई योग वा सम्बन्ध दर्शाउने
)	टीका/बुँदा दर्शाउँने
*	प्रसङ्ग टुटेको